

ТЕМА 6. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ.

Підлягає вивченню з 11.10. до 15.10.21

План:

1. Поняття, межі та механізм правового регулювання
2. Методи правового регулювання
3. Способи правового регулювання
4. Типи правового регулювання
5. Правові режими
6. Ефективність правового регулювання

Поняття правового регулювання як упорядкування поведінки учасників суспільних відносин за допомогою специфічних юридичних засобів. Межі правового регулювання. Механізм правового регулювання та його зміст.

Поняття методу правового регулювання. Диспозитивний метод правового регулювання. Типи юридичних правил, що становлять зміст диспозитивного методу: правила, що встановлюють межі дозволеної поведінки суб'єктів; субсидіарні правила. Імперативний метод правового регулювання. Допоміжні (субсидіарні) методи правового регулювання.

Поняття способу правового регулювання. Класифікація основних способів правового регулювання. Дозволяння. Юридичне зобов'язування. Юридична заборона. Допоміжні способи правового регулювання (примус, заохочення, покарання, пільги та ін.).

Поняття типу правового регулювання. Класифікація основних типів правового регулювання. Загальнодозволенний тип правового регулювання. Спеціально-дозволенний тип правового регулювання.

Поняття правового режиму. Типи правових режимів (жорсткі чи м'які, стимулюючі чи обмежувальні та ін.). Спеціальні правові режими.

Поняття ефективності правового регулювання. Способи (методи) визначення ефективності правового регулювання.

Контрольні питання:

1. Назвіть та коротко охарактеризуйте риси правового регулювання суспільних відносин, які відрізняють його від інших видів соціального регулювання.
2. Що розуміють під способами правового регулювання та в чому полягає відмінність основних способів від допоміжних способів правового регулювання?
3. Чому в процесі юридичної регламентації суспільних відносин виникає необхідність у поєднанні нормативного правового регулювання з правовим регулюванням, що здійснюється на індивідуальних засадах?

4. Які правові явища входять до складу механізму правового регулювання?

5. Від яких чинників залежить ефективність правового регулювання суспільних відносин?

Витяг з підручника:

Розділ VIII

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

§ 1. Зміст і межі правового регулювання

Термін «регулювання» (від лат. *regula* – планка, правило) означає впорядкування, введення в певні межі шляхом впливу на певний об'єкт.

Правове регулювання – утворення поведінки учасників суспільних відносин за допомогою юридичних засобів.

Об'єктом правового регулювання є людська діяльність, поведінка людей та їх об'єднань, яка в силу своєї соціальної значущості регулюється нормами та принципами права (юридично значуща поведінка). Крім того, в юридичній літературі використовується більш широке, ніж правове регулювання, поняття «правовий вплив», об'єктом якого є не лише поведінка людини, але також її свідомість, психіка.

Предметом правового регулювання є такі суспільні відносини, впорядкування яких є можливим і водночас доречним саме за допомогою юридичних засобів. Адже слід мати на увазі, що право є важливим соціальним регулятором, проте не єдиним і не всеохоплюючим. Існують певні об'єктивні можливості права, які зумовлюють межі правового регулювання, поза якими воно стає неефективним. Визначення цих меж є необхідним задля запобігання тотальному регламентуванню суспільного життя й втручання держави в особисте життя членів суспільства – як шляхом його регламентації, так і з використанням специфічних примусових процедур. Адже право досягає своїх цілей і дійсно регулює суспільні відносини лише настільки, наскільки поведінка людей, якої вимагають його норми, є об'єктивно можливою й відповідає соціальним, зокрема, економічним та політичним умовам.

Отже, не всі суспільні відносини підлягають правовому регулюванню, а лише ті, що відповідають певним ознакам:

- 1) мають соціальну значущість;
- 2) зачіпають інтереси інших осіб або суспільства у цілому;
- 3) припускають можливість соціального конфлікту внаслідок цінності й обмеженості ресурсів (суспільних благ), з приводу яких вони виникають;

136

Завдання до теми:

1. Визначить види правового регулювання господарської діяльності з розміщення об'єктів зовнішньої реклами, яке здійснюється шляхом: 1) затвердження постановою Кабінету Міністрів України Типових правил розміщення зовнішньої реклами, прийняття виконавчим комітетом Харківської міської ради рішення «Про затвердження Правил розміщення зовнішньої реклами в місті Харкові», 2) прийняття виконавчим комітетом Харківської міської ради рішення

про надання підприємству «А» дозволу на розміщення об'єктів зовнішньої реклами у визначених місцях?

2. Проаналізуйте норми, закріплені у статті 691 «Ціна товару» Цивільного кодексу України за методом, способом і типом правового регулювання.

3. Доведіть, диспозитивним чи імперативним є метод правового регулювання, обраний законодавцем у статті 173 Кодексу про адміністративні правопорушення та статті 296 Кримінального кодексу України для встановлення різних видів відповідальності за хуліганство.

4. Дослідить, у чому полягає специфіка та мета правового режиму воєнного стану й якими засобами правового регулювання ця мета досягається законодавцем.

5. Визначить критерії ефективності правового регулювання реформування системи вищої освіти в Україні.

Тематика есе до теми:

1. Право - це мистецтво добра і справедливості.
2. Намір повинен підкорятися закону, а не закон наміру .
3. Для закону важливе те,що важливе з точки зору справедливості.
4. Незнання закону є грубою необережністю.
5. Закон є реалізацією інтересу, який потребує тих речей , які є корисними і необхідними, і забороняє протяжне.

Список літератури:

1. **Загальна теорія права / за ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2020. 568 с.**

2. Алексеев С. С. Восхождение к праву. Поиски и решения. — М.: Изд-во НОРМА, 2001. — 752 с.

3. Кулапов В. Л., Хохлова И. С. Способ правового регулирования. — Саратов: Изд-во ГОУ ВПО «Саратовская гос. академия права», 2010. — 176 с.

4. Смородинський В. С. Ефективність правового регулювання / Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 3: Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. — Х.: Право, 2017. — С. 123-125

5. Смородинський В. С. Правове регулювання / Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 3: Загальна теорія права / редкол.: О. В. Петришин (голова) та ін. — Х.: Право, 2017. — С. 516-522

6. Тихомиров Ю. А. Правовое регулирование: теория и практика. М.: Формула права, 2010. 400 с.

7. Эффективность правового регулирования: монография / под общей ред. А. В. Полякова, В. В. Денисенко, М. А. Беляева. — М.: Проспект, 2017. — 240 с.

Тестові завдання до блоку:

1. За допомогою яких засобів здійснюється впорядкування поведінки учасників суспільних відносин:

- а) засобів соціального регулювання
- б) специфічних юридичних засобів
- в) права та моралі
- г) права, моралі, звичаїв

2. Правовому регулюванню підлягають:

- а) всі суспільні відносини в межах територіальної громади
- б) всі суспільні відносини в межах держави
- в) всі суспільні відносини у сучасному світі
- г) всі суспільні відносини, впорядкування яких є можливим та доречним за допомогою юридичних засобів

3. Які стадії є обов'язковими для правового регулювання?

- а) формування об'єктивного права й виникнення суб'єктивного права
- б) виникнення суб'єктивного права й реалізація права
- в) формування об'єктивного права й реалізація права
- г) формування нормативно-правової основи (об'єктивного права), виникнення суб'єктивного права й реалізація права

4. Яке місце обіймає у правовому регулюванні правозастосування?

- а) Правозастосування й правове регулювання є тотожними за змістом юридичними поняттями
- б) Правозастосування є обов'язковою стадією правового регулювання
- в) Правозастосування є факультативною стадією правового регулювання
- г) Правозастосування не входить до процесу правореалізації.

5. На які види поділяється правове регулювання за характером розподілу компетенції державних органів?

- а) нормативне, індивідуальне
- б) централізоване, децентралізоване
- в) субординаційне, координаційне, автономне
- г) імперативне, диспозитивне

6. На які види поділяють правове регулювання за ступенем причетності суб'єктів до процесу створення правил, що регламентують їх поведінку?

- а) імперативне, диспозитивне
- б) субординаційне, координаційне, автономне
- в) нормативне, індивідуальне
- г) централізоване, децентралізоване

7. На яке питання дає відповідь метод правового регулювання ?

- а) які суспільні відносини регулюються правом?
- б) в чому полягає значущість права як соціального регулятора?
- в) якими суб'єктами здійснюється правове регулювання?
- г) як регулюються правом суспільні відносини, що входять до предмету правового регулювання? (ключ)

8. Що розуміють під методом правового регулювання?

- а) підхід до впорядкування певної сфери суспільних відносин, що обумовлює використання того чи іншого специфічного комплексу юридичних засобів
- б) засіб регламентації поведінки осіб у суспільстві шляхом надання їм суб'єктивних прав та/або накладання на них юридичних обов'язків
- в) характеристика загальної спрямованості впливу права на суспільні відносини залежно від того, який зі способів правового регулювання в його основі — дозволяння чи заборона
- г) особливий порядок правового регулювання певної сфери суспільних відносин, який забезпечується шляхом специфічного поєднання та співвідношення його засобів.

9. Які методи НЕ належать до методів правового регулювання:

- а) диспозитивний.
- б) імперативний.
- в) дозвільний.
- г) рекомендаційний.

10. Диспозитивний метод правового регулювання передбачає впорядкування поведінки суб'єктів правовідносин шляхом:

- а) впровадження правил, що встановлюють межі дозволеної поведінки фізичних осіб
- б) впровадження субсидіарних правил, що застосовуються лише в разі, якщо суб'єкти самостійно не встановили інших правил для впорядкування відносин між собою
- в) впровадження правил, що встановлюють межі дозволеної поведінки суб'єктів, та субсидіарних правил поведінки
- г) надання вказівок, що не мають обов'язкової юридичної сили, щодо найбільш прийнятної для суспільства, ефективної поведінки

11. Імперативний метод правового регулювання передбачає впорядкування поведінки суб'єктів правовідносин шляхом:

- а) категоричної та детальної її регламентації юридичними правилами, неможливість установлення цими суб'єктами інших правил поведінки на власний розсуд
- б) вільна регламентації юридичними засобами поведінки суб'єктів з можливістю вільного вибору правил поведінки на власний розсуд їх учасниками
- в) впровадження правил, що встановлюють межі дозволеної або необхідної поведінки суб'єктів іншими особами
- г) впровадження правил, що встановлюють межі дозволеної поведінки суб'єктів, та субсидіарних правил, що застосовуються лише в разі, якщо суб'єкти самостійно не встановили інших правил для впорядкування відносин

12. Під способом правового регулювання суспільних відносин розуміється:

- а) засіб регламентації поведінки осіб у суспільстві шляхом встановлення рекомендацій
- б) засіб регламентації поведінки осіб у суспільстві шляхом надання їм суб'єктивних прав
- в) засіб регламентації поведінки осіб у суспільстві шляхом накладання на них юридичних обов'язків
- г) засіб регламентації поведінки осіб у суспільстві шляхом надання їм суб'єктивних прав та/або накладання на них юридичних обов'язків

13. Що із зазначених явищ НЕ є способом правового регулювання?

- а) юридичне тлумачення
- б) юридичне дозволяння
- в) юридичне зобов'язання
- г) юридична заборона

14. Загальнодозвільний тип правового регулювання ґрунтується на:

- а) юридичному дозволянню у формі визнання права
- б) юридичній забороні у формі категоричних вимог
- в) поєднанні загальної юридичної заборони зі встановленням окремих обмежень (виключень) за допомогою юридичних дозволянь у формі визнання права
- г) поєднанні загального юридичного дозволяння у формі визнання права зі встановленням окремих обмежень (виключень) за допомогою юридичних заборон

15. Спеціально-дозволенний (дозвільний) тип правового регулювання ґрунтується на:

- а) юридичному дозволянню у формі визнання права
- б) юридичній забороні у формі категоричних вимог
- в) поєднанні загальної юридичної заборони зі спеціальним юридичним дозволянням у формі дозволу

г) поєднанні загального юридичного дозволяння зі встановленням обмежень (виключень) за допомогою юридичних заборон